

Da l'extirpaziun a la recolonisaziun

«Il tschess barbet» – ina nova publicaziun ritgamain illustrada

■ (anr/hh) **Ils trais biologs d'animals selvadis Klaus Robin, Jürg Paul Müller e Thomas Pachlatko han preschentà lur nova publicaziun davart il tschess barbet. Il cudesch cun 208 paginas tematisescha l'istorgia da quest utschè da l'extirpaziun a la recolonisaziun en las Alps.** La litteratura davart la fauna alpina è per ina publicaziun pli ritga. Il cudesch «Il tschess barbet» ch'è vegnì preschentà il glindesdi a Cuira als meds da massa, tegn quint da l'istorgia tragica da l'extirpaziun dal tschess barbet en las Alps. El documentescha dentant er il grond success cuntanschì cun la recolonisaziun da quest animal. Il cudesch è scrit en tudestg e cumpletà cun resumaziuns da las infurmaziuns en talian, franzos, rumantsch ed englais. Ch'ils auturs han resguardà il rumantsch en quella zun attractiva publicaziun ha in motiv principal. «Dapi la recolonisaziun dil tschess barbet en il conturn dal Parc Naziunal, s'identifitgeschan ils Engiadinais cun quest utschè. L'Engiadina sco tala è medemamain da gronda impurtanza per il project da recolonisaziun», punctuescha *Klaus Robin*, autur dal cudesch ed anteriur directur dal Parc Naziunal. Cun resguardar l'englais ha il team d'auturs vulì porscher la pussaivladad er a persunas d'autras terras da chapir quella ovra cumplexsiva.

Ina interessanta ovra

Il cudesch è concepì uschia ch'el è surveisavel e surtut er chapaisvel per in e scadin lectur. «Da l'entschatta avain nus gì la finamira da scriver in cudesch che po er

vegnir chapì dal laic. Nus n'avain betg vulì realisar in'ovra suletta-main per experts», di Klaus Robin. Per cuntanscher la finamira han ils trais auturs minimà il dumber d'expressiuns tecnicas. Persuenter han els vulì dar paisa a l'illustraziun. Il cudesch cuntegn 180 maletgs ed illustraziuns en pliras colurs. Differentes fotografas han lavurà vi da questa ovra. Il pli grond dumber da maletgs deriva dentant da l'autur principal Klaus Robin che ha er edì il cudesch en sia atgna chasa editura ad Uznach. Per pudair dar in'infurmaziun uschè cumpleta sco pussaivel è il team d'auturs stà dependent da l'agid dad ina retscha d'infurmants e gidonters. La glista da quels e quellas cuntegn 618 numms ed è internaziunala, essend ch'il cudesch sa fatschenta er dal tschess barbet en autras terras, sco per exempel la Spagna u terras da l'Africa. In dals craps da stgarpitsch da quest project è la finanziaziun stada. La fin finala è quella tuttina reussida e quai cun sustegniment da pliras varts.

Il tschess barbet sa senta bain

Sin fundament da differentes graficas ed illustraziuns documentescha il cudesch las colonias dal tschess barbet da pli baud, curt avant l'extirpaziun ed uss. En spezial tegn el quint da la recolonisaziun en las Alps ch'è vegnida iniziada avant 25 onns. L'onn 1978 ha entschavì l'allevament da la populaziun previda per questa recolonisaziun. Dal 1981 enfin il 1982 èn las preparativas succedidas e 1983 èn ils emprims exemplars da la tratga vegnids relaschads or en la natira. Oz è il tschess barbet puspè

da chasa en plirs territoris da las Alps. Da 1986 enfin 2003 èn 121 tschess barbets vegnids mess or en differents lieus da la Svizra, l'Austria, la Frantscha e l'Italia. En Svizra sa concentrescha la recolonisaziun sin la regiun dal Parc Naziunal, pia en il territori dal Pass dal Fuorn e da l'Engiadina Bassa. Ch'il tschess barbet sa senta fitg bain en il Grischun mussa ina carta d'observaziun. Uschia han ins vesì tschess barbets en plirs lieus dal chantun ils davos onns. Dapi sia recolonisaziun en las Alps èn 15 tschess barbets naschids or en la natira. «La recolonisaziun dal tschess barbet è in grond success ed en sia furma in exempel. Cun excepziun da fitg pitschens incap, è ella sa splegada grondius», punctuescha Klaus Robin.

Nagin rapinader d'uffants

Il cudesch gist cumparì na dat betg mo ina survista detagliada da la recolonisaziun, mabain er ina impressiun fitg cumpetenta da la biologia e la sociologia da quest animal. «Il tschess barbet n'è betg in mazza-uffants u in magliatschuts. El è in utschè fitg mirveglius. Per quai sgola el magari er fitg datier dals carstgauns, dentant senza daventar privlus per quels», di *Jürg Paul Müller*, conautur dal cudesch e directur dal Museum da la natira dal Grischun a Cuira. Il tschess barbet che viva per gronda part en territoris grippus, sa nutrescha spezialmain d'ossa e da cadavers. Il dumber d'animals selvadis è oz en il Grischun uschè grond ch'el chatta suffizientamain vivonda or en la natira. Il cudesch intermediatescha blera savida davart quest aspect. Tenor ils trais auturs èsi necessari d'enconuscher la moda e maniera da viver dal tschess barbet, sco er da savair tge spazi vital ch'el basegna per sa sentir bain. En quel connex ha l'infurmaziun als abitants dals lieus pertutgads giugà ina impurtanta rolla. Cun la lavur publica è vegnì entschavì avant 16 onns, tranter auter er cun exposiziuns spezialas davart il tschess barbet en il Museum da la natira a Cuira.

Il cudesch «Il tschess barbet» è cumparì en la Chasa editura Robin Nature Media SA ad Uznach. El cuntegn 208 paginas cun 180 illustraziuns da pliras colurs. Il cudesch pon ins retrair tar il Museum grischun da la natira a Cuira per il pretsch da 85 francs (ISBN 3-905014-19-X).

Il tschess barbet ha gia adina fascinà la gliעד.

FOTO P. DE JONG